

אור ההליכות

הליכות עם ישראל

עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה

רח' הרב שלום יצחק הלוי 4 קרית אונו ת.ד. 211 מיקוד: 55100

בשיתוף: "אורות יצחק", גרעין תורני קהילתי - מודיעין

גליון חודש

כסלו

התשס"ט

גליון מס' 14

יעקב ועשו - ישראל והעמים

מו"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

כך הוכרע המאבק בין האחים בדבר הברכה היעודית מי הבן הנבחר. אולם כל המאבק שהתנהל היא בדבר הברכה הקיומית הקשורה לחיי עולם הזה, שיצחק ראה לקרב בברכה זו את עשו, מדרש הגדול. ואולי גם כדי שיעקב יהא תלוי בקיומו על הקב"ה. ואילו רבקה ראתה לנכון להבטיח את קיומו בכדי שיוכל לממש יעדו. ואכן ההשגחה העליונה הכריעה שיעקב זכה בברכה הקיומית על תנאי. כלומר כשיעברו ישראל את התורה יהא פתחון פה מצד עשו שגם הוא זכאי לברכה קיומית בעולם בשל כיבוד הוריו, זוהר שם.

נמצא איפוא כי הברכה הקיומית ליעקב תלויה בברכה היעודית. ולכן עליהם לקדש שם שמים בבחינת "בן יכבד אב", ומשום כך קבלו את ארץ הקודש והמקדש. ובו בזמן שהם נתפסים לחלול ה' עשו משמש כמקל עונשין, אך אין הם נענשים בשלילת יעודם אלא בשלילת הברכה הקיומית זאת על מנת שיחרו בתשובה ויחזרו להצלחתם. ואף שהנביא מלאכי, (ג א-ד), ניבא שה' ישלח מלאכו ויבער את הרשעים שבישראל ויצרפם ויזככם כל זה, אין זאת אלא לגרום שיתקיים בהם ההבטחה "וערבה לה" מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות".

וערכים דתיים. הוא מכיר בעולם הזה אך לא בעולם הבא. ולמרות היותו איש צייד ואינו תמיד האיש המעודן והמרוסן, הצטיין בכיבוד אב וכפי שגא' בזוהר, (ח"א קמו:), שלא היה אדם בעולם שהוקיר לאביו כעשן שהוקיר לאביו. אולם נשיו היו מורת רוח להוריו, כך שעשו הוא תמציתה של הגוינות שהיא אנטי תיזה ליהדות.

לעומתו יעקב איש תם יושב אוהלים איש ביתי ומשפחתי, איש אמונה אינו בעל קריירה, כי הוא מאמין בערכים דתיים כמו הבכורה, ואכן הוא תמציתה של דרך היהדות שבמרכזה האמונה בה' והליכה לאורו. ובשל כך עשו שונא ליעקב כי בשעה שירדה תורה בסיני ירדה שנאה לעולם, (שבת פט.).

יעקב נבחר ע"י ה' להיות הזרע הנבחר של אברהם, ובכך לא היתה מחלוקת בין יצחק ורבקה. ואכן יצחק מברך את יעקב "ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך וכו'" ובשל

הדרמה בין האחים עשו ויעקב שהתחילה עוד לפני הרינום, ובזמן הרינום ובשעת לידתם בהיותם נערים ובהיותם מבוגרים אשר שותפים לה ההורים יצחק ורבקה. אולם אין היא דראמה משפחתית, אלא מאבק דורות על שיטת החיים ושיטת קיום בעולם הזה, יעקב-ישראל מייצג את היהדות, ואילו עשו-אדום מייצג את הגוינות. מאבקם מבטא אל נכון מה שאינו מבטא את המאבק בין יצחק ושמעאל כי הם בנים לאמהות שונות, ואילו עשו ויעקב בני אב ואם משותפים ואפילו הם תאומים ובכ"ז קיים פער גדול באופיים ובהתנהגותם ובהשקפתם, ואף ניגודי אנטרסים במאבקם הקיומי. כך שמאבקם אינו מאבק של שני גורמים הזרים זה לזה, אלא כדבר המובן מאיליו שהם שונים זה מזה כמאבק אחים יריבים שהוא מר מאוד. וכך אמר יחזקאל הנביא "אמלאה החרבה" ודרשו חז"ל לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים. וכן אמרו (מגילה ו.), על קסרי וירושלים, אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן - אל תאמן. ישבו ושתייהן - אל תאמן. חרבה קסרי וישבה ירושלים, חרבה ירושלים וישבה קסרי - תאמין שנא' אמלאה החרבה אם מלאה זו, זו חרבה. אם עשו דוגל בעכשויות ואכן בז לבכורה

המרכז העולמי למשפט התורה

בית מדרש לדיני ממונות

מכון מש"ה לחקר משנת הרמב"ם

מכון תורני לחקר מנהגי העדות בישראל

שיעורי תורה תלמוד תורה וכולל אברכים

שבתות עיון וירחי כלה

מפעלים לטיפוח אהבת ישראל וארצו

קרנות מחקר ערוד וחסד

ארגון אשת חיל

העלון מוקדש לזכרם של אנשי החסד ר' מאיר כהן ע"ה ורעייתו מרת נעמי כהן דאר ע"ה

והפית פדהפנתו

הננו שמחים לבשרכם כי ב"ה נשלם ציפוי של הבניין, והבנייה מבפנים בתנופה של בית הליכות עם ישראל - המרכז העולמי למשפט התורה

מו"ר הרב רצון ערוסי שליט"א פונה אישית לכל הידידים, להרים תרומת קודש ליקרון הבניין כדי שנוכל לסיים את הבניה ונזכה לחנוכתו של בית הליכות עם ישראל בקרוב, ונפיק את האור הגדול את - אור התורה.

לתרומות ניתן לפנות לאביחיל בנייד 03-5340819 או למשרד 050-6788058

או לדוא"ל halihot@zahav.net.il

אור הרפואה

פרופ' חיים גמליאל יציני

רפואת הרמב"ם במבחן המדע בן זמננו

רפואת גוף-נפש הוליסטית רמב"מית

רפואת גוף-נפש מתמקדת בקשר שבין הגוף לנפש ובהשפעות ההדדיות הקיימות ביניהם. מצבנו "הנפשי" משפיע על מצבנו "הגופני" ולהפך. דפוסי התנהגות, לחצים, משברים, מחשבות, רגשות, אמונות, דעות, כל אלה משפיעים על תפקוד הגוף ועל מצבו הרפואי. לעובדה זו יש כיום הכחות מדעיות למכביר: דפיקות הלב המואצות לפני ארוע מרגש, נשירת שיער לאחר משבר נפשי, או התפרצות מחלה לאחר תקופת לחץ ועומס. תחושות כמו צער, דיכאון, פחד ופאניקה עלולות לדכא את יכולת החיסון של הגוף, לעומת זאת, צחוק, אהבה, תקווה ואושר יכולים לעזור בתהליך הריפוי. גישות רפואיות אלטרנטיביות / משלימות מתהדרות בכך שהן טובות יותר מהרפואה המערבית, מאחר והן הוליסטיות, כלומר דוגלות בטיפול בגוף השלם ועושות שימוש ברפואת גוף-נפש משולבת. באמצעות שיטות שונות (דמיון

מודרך, מדיטציה, יוגה, הרפיה, ועוד) הן מתיימרות לעיתים לשמש שיטות טיפול בלעדיות למגוון תסמינים ומחלות, החל ממיגרנה וכאבים כרוניים שונים ועד מחלות לב ואפילו סרטן. למרבה האירוניה, העובדות בשטח מוכיחות כי הרפואה המערבית מצליחה לרפא מחלות רבות וקשות ביעילות רבה מאד גם ללא שימוש ברפואת גוף נפש הוליסטית. רפואת הגוף-נפש ההוליסטית שבכתבי ההלכה, ההגות והרפואה של הרמב"ם הינה ייחודית בכך שהיא מציעה לטפל בו-זמנית בכל חמשת מרכיבי ("כוחות") הגוף-נפש, ולא רק בגוף ו/או בנפש כמקובל בגישות אחרות. בכך מהווה רפואת הרמב"ם רפואה הוליסטית אוטנטית (מקורית) וטובה לאין ערוך מכל גישה רפואית אחרת. רפואת הרמב"ם טובה גם מהשילוב של רפואה מערבית עם רפואה משלימה כפי שהדבר בא לידי ביטוי בדבריו הבאים: "ראוי לאדם... שישים הכוונה באכילתו ושתייתו ושינתו... והמטרה בבריאות גופו כדי שתמצא

מותר הספר על רפואת הרמב"ם שייצא לאור בקרב בעזה"ת)

זכרו של הרב סעדיה גמליאל ע"ה

החובה לסבול צער במקום סכנה של חבירו חרב זכריה בן שלמה יציני

בגליונות הקודמים, עסקנו ביחס שבין רפואה וביטחון והצגנו את השווה והשונה בין רפואה לביטחון (דיני "חזרה מהצלה", "לב יודע מרת נפשו", "הקדמת הצלה" ועוד). בהמשך להיבט זה, נתייחס הפעם לשאלה המפורסמת **עדי כמה מחויב אדם להצטער כדי להציל חבירו**. ברפואה, מוצאים אנו מצבים בהם רופאים ואנשי צוות רפואי העלולים להסתכן בהידבקות ממחלות וכיו"ב (בעתיד נדון בזה) אולם פעמים שהדבר כרוך בצער בלבד (במחלה שאינה מוסכנת אולם הנדבק בה מצטער) והשאלה **האם מחויבים הם לטפל בחולה**. וכן בענינים שאינם רפואיים, כגון אדם שנעלם וחוששים לחייו וצריכים לחפש אחריו וחיפושים אלה כרוכים בצער (בתנאי שרב או בתנאי חורף קשים שאין בהם סכנה). כמו כן, במסגרת ביטחונית, כשמדובר במשימות שיגרתיות המוגדרות כפיקוח נפש (המתירות איסורי דאורייתא) אלא שמשמיות אלה כרוכות בצער. [בעניני ביטחון צריך לומר כי מדובר בעיתות "רגיעה" ולא בחירום, שהרי בעיתות חירום קיימים מצבים המוגדרים כ"מלחמה" ולא כ"פיקוח נפש" בלבד, ובמלחמה גם סיכון הנפש ממש עבור הזולת שנמצא בסכנה הוא חלק ממצות המלחמה אשר "מזה ומזה תאכל החרב"]. מסופר בתלמוד (שבת לג ע"ב) על רשב"י ואלעזר בנו שבתחילה הסתתרו מהרומאים

בבית המדרש ואשתו של רשב"י הביאה להם מזון ושתייה כל יום עד אשר חששו שמא תתחזק הגזירה ויצערוה ותיאלץ לגלות מקום מחבואם לכן הלכו להתחבא במערה. ויש לעיין: האם חששו של רשב"י בעצמו שלא תעמוד בניסיון אולם מעיקר הדין צריכה היא לסבול כשמצערים אותה ולא לגלות, או שמה הלכתית איננה חייבת להצטער אף אם יסתכנו אלא שחשש שמא כשיצערוה תגלה להם? א. והנה כתב ב"מגן אברהם" (או"ח סי' קנו ס"ק ב): "בשבת דף ל"ג אמרין נשים דעתן קלות דילמא מצערי להו ומגלי לן אזלו עשו במערתא, משמע שמותר לו לברוח כשיש סכנת נפשות אנ"פ שמתוך זה גורם צער לחבירו, ומשמע שהוא מחוייב לסבול צער כדי שלא יהרג חבירו בחנם", וביאר ב"מחצית השקל" שם "מזה שאמר דעתן קלה, משמע שמחמת קלות דעתן יעשו שלא כדין ויגלו, מוכח דמצד הדין אף שהיו מצערים אותה היה לה לסבול הצער ולא לגלות". מהמג"א הנ"ל למדים לא זו בלבד שמותר לברוח מפני הסכנה כשלחבירו ייגרם צער, אלא מחוייב חבירו לסבול צער כדי שלא ייהרג הוא. ב. אמנם יש אומרים כי לא ניתן ללמוד ממעשה זה חיוב להצטער אלא בתנאי הגבלה מסויימים (בביאור "זר זהב" על הספר "איסור והיתר הארוך" פנ"ט אות כא) והם: 1. החובה לסבול צער הוא דוקא במצב שיש לחבירו

סכנה ודאית, כמו שהיה לרשב"י ובנו שכבר נגזר עליהם ליהרג. 2. ההיתר לברוח במקום סכנה אף שיגרם לחבירו צער – זהו דוקא במקום של **ספק צער** ("דילמא מצערי להו") אך לא מוכח שבדאי צער מותר. 3. ועוד, גרימת צער לחבירו במקום סכנה שלו רק באופן שאינו עושה דבר שיביא לצערו של חבירו. לכן, כתבו שאין להוכיח ממעשה דרשב"י ובנו אלא מסוגיא אחרת (גיטין יד ע"ב). ואכמ"ל. להלכה אינו חולק על המג"א אלא על ראייתו בלבד, ולכן דינו של המג"א שריר וקיים. ג. מצאנו דעה בראשונים (רמב"ם) שהובא בשו"ע אה"ע סי' פ"ט (ב) שצער הגוף עדיף על סכנת חבירו (בענין מיניקת המתאוה לאכול דברים שיגרמו להפחתת החלב עד כדי סיכון תינוקה י"א שאין הבעל יכול לעכב מפני סכנת הולד וי"א שיכול לעכב) והאריכו האחרונים לבאר כי מדובר שם כשיש אפשרות להשיג מיניקת אחרת בתשלום ואין הסכנה הכרחית אלא הדין אם דוקא היא חייבת (וב"זר זהב" הנ"ל כתב לבאר דעת הרמב"ם בתנאי שיש לה "צער גדול מאוד"). סיכום: אף שיש מהראשונים הסוברים כי אין חייב להצטער (צער גדול מאוד) למנוע סכנה מהזולת, רוב הראשונים סוברים שחייב להצטער. וכן החושש מסכנה רשאי לברוח הימנה אף שהדבר יגרום סבל וצער לחבירו.

לידידנו ד"ר משה גברא הי"ו לרגל היבחרך כחבר מועצת העיר קרית אונו ברכותינו לך שתצליח לקדש שם שמים בכל פעולותיך. מערכת "אור ההלכות".

לידידנו ר' דניאל בשארי הי"ו לרגל היבחרך בשנית לכהן פאר כחבר מועצת העיר נתניה ברכותינו לך שתמשיך לשגשג בפעולותיך הברוכות. מערכת "אור ההלכות".

פנינים מספר "מורה הנבוכים"

מדוע נכתבה רשימת מלכי אדם בתורה

ישנן פרשיות רבות בתורה שקשה למצוא מהו המסר שניתן ללמוד מהן. כבר חז"ל תיארו כיצד היה מנשה מלך יהודה משתמש באחת הפרשיות הללו כדי ללעוג למאמין בקדושת התורה, באומרו: וכי לא היה לו למשה לכתוב אלא "ואחות לוטן תמנע, ותמנע היתה פילגש לאליפז"? (סנהדרין צט,ב) האם בכך מתעניינת תורה קדושה? הרי זוהי התעסקות בנושאים שלאכורה, אנשי רכיל וצחובנים למיניהם רגילים בה? הגמרא הציעה שם הסבר למסרת התורה בפסוק זה, אולם כידוע, ישנם עוד פסוקים רבים שמטרתם עלומה.

הרמב"ם במו"נ (ג,ג) הציע הסברים למשמעותן של כמה וכמה פרשיות סתומות בתורה, אחד מהסבריו התייחס לחשיבותה של רשימת מלכי אדם בסוף פרשת וישלח (בראשית לו, לא-לט), ובהסבר שהציע יש חשיבות מיוחדת, שכן היא פותחת גישה ייחודית בפרשנות.

הרמב"ם הצביע על כך שברשימה זו הודגשה העובדה שמלכי אדם היו תמיד אנשים שלא גדלו באדם, אלא הובאו למלוך ממקומות אחרים. זהו ממש היפוכו של העקרון שהציבה התורה עבור ישראל "לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא" (דברים יז,טו), וכאן מוסיף הרמב"ם השערה מופלאה. לדעתו, בני ישראל ידעו על אירועים שהתרחשו באדם, ובכללם אירועים שכללו עימותים קשים שבני עשו נפגעו מהמלכים שלקחו לעצמם. איזכורם של מלכים אלו, בא אדם כן, להטעים את מצות התורה במיני מלך, ורק עבורנו, הקוראים המרוחקים שאינם מכירים את ההיסטוריה הקדומה, הדברים סתומים.

מהסבר זה של הרמב"ם עולה החשיבות של ההתחקות אחר כוונותיה של התורה בעזרת לימוד עברם של העמים שחיו באזורנו. ואכן אנו מוצאים שהרמב"ם מצייין כיצד הוא תר וחקר אחר תרבויותיהם של העמים הקדמונים, כדי ללמוד מתוך ספריהם כנגד מה נלחמה התורה ברבות ממצוותיה והדרכותיה (לדוגמה ראה מו"נ ג,כט, וכן שם, ג,לז). נמצא שלדעתו ישנה חשיבות להרחבת העיסוק בהיסטוריה, ארכיאולוגיה, ועוד תחומי ידע, כדי למצוא את עומקה וצפונותיה של התורה. הדברים כמובן משתלבים יפה בדרישותיו החוזרות ונשנות של הרמב"ם לעסוק במדעים השונים.

גם בימינו ככל שהתרבו הממצאים שהתגלו מעברם של התרבויות הקדומות, כך התחדשו הבנות חשובות לגבי כוונותיה של התורה. חשוב להדגיש שראוי להלך בדרך זו רק אם הדברים נעשים בזהירות הראויה, תוך היועצות מתמדת באישי התורה, כדי למנוע חשיש עיוות לכוונותיה של התורה, אולם אם הצליח אדם ללמוד את העבר בזהירות קפדנית, הרי שיוכל למצוא בה עושר רב.

כך לדוגמה, הרמב"ן פרשן המקרא, שינה את אחד מפרושייו כאשר עלה לארץ ישראל וראה את מיקומו של קבר רחל (בראשית לה,טז). גם בתקופתנו התבהרו פסוקים שלא היו מובנים כל צרכם בעקבות ההכרות עם הארץ, לדוגמה, שלוחות של ירמיהו לפרת פעמיים (ירמיה ג,ד-ו). הרמב"ם טען שמדובר במאורע בלתי מתקבל על הדעת, שהרי לפעולה כל כך פשוטה על כהטמנת חצרות פשתים בנניקה סלע והוצאתה משם כעבור שלוש שנים, לא מתקבל על הדעת שיירש הנביא להלך מרחק אדיר מתחום ירושלים ועד לבבל !! לכן טען הרמב"ם (מו"נ ד,ד).

ב,מו) שמדובר באירוע שכל כולו מראה נבואה ולא התקיים בפועל. מפרשים אחרים התקשו לקבל את גישתו, שהרי אין רמז כלשהו בפסוקים לכך (אברבנאל הקדמת הושע). עם חזרתנו לארץ ישראל נמצא פתרון נביא את הדעת שגיישר בין המפרשים השונים (ראה דעת מקרא לירמיהו יג,ד). שלוחות של ירמיהו לפרת לא כוונה לנהר הפרת שבאמת מרוחק בצורה לא סבירה (וגם אין סלעים על גדותיו). שלוחות של ירמיהו היתה לנחל פרת (עין אל-פארה) שנמצא סמוך מאוד לישבו של ירמיהו – ענתות, והוא הנחל אליו נשלח ירמיהו.

גם לעובדה שהעולם הבא איננו זכר בתורה בצורה מפורשת ניתנו הסברים שונים (ראה ראב"ע, דברים לב,לט), אולם אחד הנפוצים והמוזרים שבהם הינו שלא היה צורך להזכירו בשל פשטות הדבר ופירומו (שם בשם רב האי גאון). הסבר זה נשמע כיום מוזר, אולם הוא מקבל חיזוק והופך לסביר לאחר שמכירים את התרבות המצרית שממנה באו בני ישראל. כל כולה של תרבות זו הושתת על הכנות מתמידות לעולם המתים (החל מהפירמידות שהן ארמונות קבורה ועד לחניטת גופת המת, ומנהגים רבים נוספים). לאחר הכרת עובדה זו, ברור שאם לא היה לפי השקפת התורה עולם נוסף שבא לאחר המיתה, היתה חייבת להופיע התנגדות ברורה למושג כזה שיוצאי מצרים גדלו עליו וכל התרבות המצרית התפתחה בצילו. מכאן מתבהרת העובדה שאכן גם בתורתנו העולם הבא הינו מרכיב חשוב, ובשל היותו מושג ברור וידוע לכל לא היה צורך בהזכרתו כלל. לעומת זאת הדרישה למתים, וההליכה אל קברותיהם נאסרה (ראה הל' עבודה זרה יא,ג והל' אבל ד,ד).

החלומות שוא ידברו" – האמנם? הרב ד"ר אליהו אביעד יצ"ו

פרשיות התורה של החודש עוסקות בהרחבה בענייני חלומות. החל מחלום הסולם של יעקב בברחו מפני עשיו אחיו ועד ליוסף בעל החלומות אשר בטיטו של חלומותיו נמכר לעבד במצרים ושם המשיך לעסוק בחלומותיהם של פרעה ושל השרים ששכנו עמו בבית הבור.

רבותינו עסקו בהרחבה בעניין החלומות ומדבריהם משתקפות דעות שונות ומנוגדות על משמעותם, כאשר כולן מבוססות על מקורות מקראיים. יש הרואים בחלום התגלות אלוהית, כמו מאמרם: "חלום אחד מששים בנבואה" (ברכות, נז ע"ב), או "שלושה חלומות מתקיימים... (שם) ועוד. ויש מרבותינו המבטלים כל משמעות מציאותית של החלום, כגון: "דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין" (גטין, נב ע"א), או "החלומות שוא ידברו" (ברכות, נה ע"ב) ועוד. יש אצל חז"ל גם דרך ביניים הגורסת שלחלק מן החלום יש גרעין אמת, אבל יש בו גם יסודות שטותיים, כגון: "כשם שאי אפשר לבר בלא תבן, כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים" (שם, שם, א), "חלום – אף על פי שמקתנו מתקיים, כולו אינו מתקיים" (שם) ועוד.

הגמרא תולה תולה הבדלי השקפות אלה במקורו של החלום: חלומות שמקורם במלאך ("בעל החלומות") הם אמת ומתקיימים; לעומתם חלומות שואו מקורם בשד. מכל מקום, יש תמימות דעים שהחלום הוא מציאות פסיכולוגית, אלא שחכמים שונים מעריכים

זאת בדרך שונה ומנוגדת.

גם מורנו הרמב"ם מקדיש לחלום תשומת לב ניכרת, הן בגלל קרבתו לנושא הנבואה והן בשל היותו, לעיתים קרובות, חווייה ריגונית אינטנסיבית, העשויה להשפיע על מצבו הנפשי של האדם ועל התנהגותו בחיי היקיצה. הרמב"ם ראה עצמו בן-חורין לבחור במאמרי חז"ל התואמים את השקפתו הפסיכולוגית-חינוכית, על כן פיתח תפיסה מעמיקה על החלום על יסוד הפסיכולוגיה ותורת ההכרה שלו. מכל מקום נראה שהרמב"ם מקבל את מסקנת הגמרא, שיש חלומות צודקים הנובעים משפע חיובי על הכוח "המדמה", ויש שהם תוצאה של תענועי הכוח "המדמה" ללא יסודות חיוביים.

הרמב"ם סבור שקיימת זהות מהותית בין החלום ובין להישגה הנבואית, כי "הנביאים... אין רואים מראה הנבואה אלא בחלום בחזיון לילה או ביום, אחר שטיפול עליהם תרדמה" (הלכות יסודי התורה ז, ב). הנחה פסיכולוגית זו מבוססת על מאמר חז"ל שהובא לעיל הקובע ש"חלום – אחד מששים בנבואה" (בבלי ברכות, נז ע"ב). עצם ההשוואה של חכמים מלמד על הקשר הבסיסי בין שני הדברים, כי "אין עושין השוואה בדברים השונים במינם" (מוה"נ, ח"ב לו, עמ' רמו).

יחד עם זאת קיים הבדל עקרוני בין החלום לבין הנבואה, והרמב"ם מעמיד אותו על התוכן: החלום הוא נבואה שטרם בשלה והגיעה לתכליתה, כמאמר חז"ל ב"בראשית רבה":

"נבולות נבואה – חלום". כלומר, החלום דומה ל"נבולות" שהן פרות אשר טרם הגיעו לבשילותן; "כך פעולת הכוח המדמה בעת השינה היא פעולתו בעת הנבואה, אלא שיש בו חסרון ולא הגיע לתכליתו..." (שם).

הרמב"ם סבור שהחלום, כשאר תכניו של הכוח "המדמה", אינו תוצר חדש של הנפש או ידיעה חדשה מן החוץ, אלא תוצאת מה שעולה ממשקע ההכרות החושיות או השכליות, שנצטבר בחלק "מדמה" בזמן ערנותו של האדם, ואינם מתגלים אלא בשעה שהאדם משתחרר מגורמים מפריעים. הווי אומר, מה שמשיג האדם בחלומו נובע מחווייתו המודעות והבלתי מודעות, שחוה בעת יקיצתו ונשארו חקוקות בדמיונו: "כי הדבר אשר האדם בעת יקיצתו ושימוש חושי עסוק בו מאוד, שקוע בו ומשתוקק לו, הוא אשר פועל בו הכוח המדמה בעת השינה..." (שם, עמ' רמז).

הרמב"ם הקדים בזאת את פרויד, שגם הוא הגיע למסקנה, שהדמיון והפנטזיה ממלאים תפקיד בסיפוק חלקי זמני של צרכים, שנחסמו בזמן ערנותו האדם, וכרוכים ברמות שונות של הינתקות מן המציאות, כגון: דמיון בהקיצ, חלומות והלוצינאציות. דמיון ופנטזיה הם חשיבה נכספת בעלת מבנה לא מאורגן ותכנים שאינם הגיוניים ואינם מציאותיים. ניסוח מודרני זה של פרויד יש בו כדי לשפוך אור על תיאוריית הרמב"ם על החלום, שבהדמנות אחרת נעסוק בה ביתר הרחבה.

